

Ar politinė korupcija – amžina?

Taip sutapo, kad įdomi politinė diskusija apie korupcijos skandalus įsiterpė į aistrų prieš rinkimus šurmulį, tad ir ryškėnio visuomenės dėmesio jai ne daug tekliuvo.

Kupiškio viešojoje bibliotekoje kovo 14 d. surengta klubo „Civitas“ diskusija „Politinė korupcija tarpukariu: neegzistuojanti ar nematoma?“ nudžiugino atsitiktinius klausytojus, kurie turėjo progos išgirsti istoriko dr. Algimanto Kasparavičiaus pastabų.

Ada DVARIONAITĖ

SACHARINAS, LAŠINIAI IR BANKAI

Nelengva įsivaizduoti, kokia Lietuva buvo prieš šimtą metų, kaip ji pasikeitė tarpukariu, per anuometinės nepriklausomybės du dešimtmečius. 1919–1920 m. šalis buvo konservatyvi, skurdi, nevalyva ir neraštinga, pasak istoriko, tai liudija faktai. Apie 80 proc. buvo kaimo gyventojai, apie 55–60 proc. visiškai beraščiai ar mažaraščiai.

Suformavus kariuomenę, Lietuvoje, vienintelėje iš trijų Baltijos valstybių, reikėjo skubiai rengti rašto mokymo kursus kareiviams, kad būtų įmanoma organizuoti krašto gynybą. 22 proc. gyventojų buvo bežemiai, apie 26 proc. mažaraščiai, tai

Kupiškio viešojoje bibliotekoje surengta diskusija apie politinę korupciją tarpukariu, svečių Algimantą Kasparavičių (dešinėje) pristatė bibliotekos direktorius Algirdas Venkus. Autorės nuotraukos

NETOLI NUĖJOME

ją, parduoti ir ten supirkti auksą, bažnytinį turtą, ikonas. Visa tai gabenta diplomatinio paštu, kol svariai pasunkėjusių siuntų neaptiko liaudies komisaras Feliksas Dzeržinskis. Talentingas politikas, užsienio reikalų ministras J. Purickis turėjo atsistatydinti, nuteistų nebuvo, istorija tiesiog pamiršta.

Kita garsi tarpukario istorija, vadinamoji lašinių skutimo byla, iškilo apie 1923 ir 1924 metus.

Ji susijusi su kariuomenės maitinimu, gijos nusidriekė iki krikščionių demokratų partijos.

„Tas pats ir šiandien: kariuomenė, sidabriniai šaukštai, viešieji pirkimai, švaistomos lėšos ir niekas nekaltas“, – tokių auditorijos replikų sukėlė vaizdingi svečių papasakoti lietuvių „verslumo“ epizodai, susiję su valstybės parama bankams bei bankų paskolomis politikų giminaičiams, žmonoms perrašytu turtu, kai tamsūs vyrų darbeliai iškildavo į viešumą, tyliai numarintomis bylomis ir kukliai iš valdžios postų pasitraukusiais, be nenubaustais kaltininkais.

gi pusė visuomenės – beturčiai. 1,1 proc. dvarininkų valdė apie pusę dirbamų žemių. Tad žemės reforma buvo gyvybiškai būtina, o ten, kur vyksta turto dalybos, iškyla progų žmogiškoms silpnėms, mezgasi slapti sandėriai, ten svarbi tampa politinė įtaka.

Pirmas skandalas viešai iškilo 1921 metų sausį, jis siejamas su kunigo, diplomato Juozo Purickio vardu ir vadinamas sacharino byla. To meto Lietuvoje ši istorija nebuvo plačiau žinoma, daugiau apie ją rašyta Europoje.

Sudarius taikos sutartį su bolševikine Rusija, Maskvoje buvo atidaryta Lietuvos pasiuntinybė. Jos darbuotojai, matydami chaosą ir įvairių nepriteklių, sumanė biznį – pirkti Vakarų šalyse įvairių prekių, produktų, vežti į Rusi-

tas tuo laiku buvo lašiniai, pirkti juos pas ūkininkus buvo brangu, kilogramas kainavo po 4,5 litus, net iki 5,70 litų. Tad apskrūš lietuviai sumanė Rytprūsioose supirkinėti po karo sandėliuose likusius dvigubai pigesnius amerikoniškus lašinius. Bet jie buvo su antspaudais, taigi reikėjo juos išskutinėti.

Kareiviai pamatė, ėmė stebėtis ir skūstis savo viršininkams, bet niekas nekreipė dėmesio, kol galiausiai skundai pasiekė laikraščius. Kilo šurmulyš, bet greitai nuslopo. Tik po 1926 m. gruodžio 17 d. valdžios pasikeitimo prezidentas Antanas Smetona atgaivino bylą, ji pasiekė teismą, bet iš keliolikos susijusių asmenų nuteisti tebuvo tik keli ir trumpam laikui.

Algimantas Kasparavičius.

samiau apžvelgė dar kelis skandalus, kurie buvo viešai iškili iki 1926 m. gruodžio perversmo, iki A. Smetonos autoritarinio valdymo pradžios ir vėlesnio meto, bet juos vertinti reikėtų su išlygomis, nes po perversmo jau gyvavo spaudos cenzūra, nelabai griežta, bet turėjusi įtakos viešojo gyvenimo įvaizdžiui, tad spręsti apie politinės korupcijos lygmenį sudėtinga.

Auditorijai sukėlė dvejonių istoriko interpretacijos A. Smetonos režimo tema, ar nesutirštinamos spalvos, vertinant valdymo formą kaip diktatūrą?

Svečias atsakė klausimu: „Kaip vadinti politinę sistemą, kai laisvai nerenkamas parlamentas, kai prezidentas niekam nėra atskaitingas, kai viešąjį politinį gyvenimą reguliuoja vienasmeniai prezidento sprendimai? Lietuvoje nuo parlamentinės demokratijos pereita į autoritarinį valdymą, galima jį vadinti autoritetiniu, bet esmė ta pati.“

Po renginio daugelis klausytojų pripažino išgirdę nemažai įdomių Lietuvos istorijos detalių ir naujų vertinimų. Sarkastiškai nuskambėjo svečio išvada, kad politinės korupcijos tradicijos Lietuvoje gyvos, turi savo istoriją ir jos neišnyks. Valdžia, galia ir pinigai visada turės saldžios pagundos skonį, o žmogaus silpnybės tūkstantmečius išlieka tos pačios. Galima nebent guostis, kad tai ne lietuviškas paveldas, visas pasaulis sprendžia tokius pat galvosūkius.

Atėję į renginį žmonės sužinojo ir apie asmeninį istoriko A. Kasparavičiaus ryšį su Kupiškio – jo žmona Asta kilusi iš šio miesto.